Notiser om svenska skalbaggar. 2 (Coleoptera)

BENGT ANDERSSON

Andersson, B.: Notiser om svenska skalbaggar. 2 (Coleoptera). [Notes on Swedish beetles. 2 (Coleoptera)]. – Ent. Tidskr. 98:97–102 (1977). Lund, Sweden, 20 September 1977. ISSN 0013-886x.

The author gives examples of wood-boring beetles that developed in another species of tree than the usual one: *Lucanus cervus* L. from *Acer platanoides*, *Judolia sexmaculata* L. from *Alnus glutinosa* and *Exocentrus adspersus* Muls. from *Tilia cordata*. Complementary informations are given on the biology of *Ptinus sexpunctatus* Panz. and *Oxyomus silvestris* Scop. The author also reports new localities for *Throscus duvali* Bonv. and *Calvia decemguttata* L., both recently found in Sweden, and some new provincial records.

B. Andersson, Borgvägen 10, S-382 00 Nybro, Sweden.

Bradycellus harpalinus Serv. Sm, Kalmar, Vesslö, 28.9.1974. Arten är ny för Sm. Den levde tillsammans med bl a *Stenolophus mixtus* Hbst. under stenar på en grusvall. Jag har vid flera senare tillfällen återfunnit arten på lokalen.

Amara brunnea Gyll. Den 26.7.1976 tog jag på Gtl, Fide, ett ex. av *A. brunnea*, som hade porpunkt vid basen av täckvingarna. Inget exemplar med sådan porpunkt är tidigare funnet i Sverige men lär förekomma i M.-Europa (Lindroth 1961:155). I Nordamerika finns en närbesläktad art, *pseudobrunnea* Lth., som ibland har, ibland saknar porpunkt. Samtidigt finns vår äkta *brunnea* där, enligt erfarenhet alltid utan porpunkt (Lindroth in litt.). Exemplaret på Gtl togs i en sågspånshög tillsammans med bl a *Tachys bisulcatus* Nic., *Perigona nigriceps* Dej. samt *Medon obscurellus* Er. Den sistnämnda är ny för Gtl.

Euthia scydmaenoides Steph. Denna sällsynta scydmaenid har jag vid några tillfällen sållat ur lövförna under en lind i Sm, Kalmar, Björnö (se *Throscus duvali* och *Calvia decemguttata* nedan), 29.8.1976 (3 ex.), 4.9.1976 (1 ex.) och 21.11.1976 (6 ex.). Den 29.8 och den 4.9 tog jag även *E. schaumi* Kies., 1 ex. vid vardera tillfället. *E. scydmaenoides* är ej tidigare tagen i Sm, och *E. scaumi* är nyligen tagen av Peter Cederström i gräskompost i Sm, Strömsrum (Lundberg in litt.). Båda arterna lär föredraga komposter.

Micridium halidayi Matth. Sm, Strömsrum, 20.4.1975. Arten togs i en grov, ihålig ek genom sållning av en torr svamp, som växte i eken, och den smuliga, lösa veden vid basen av svampen. Arten är ej tidigare tagen i Sm.

Ptinella denticollis Frm. Denna sällsynta art tog jag i 1 ex. på Gotska Sandön, 10.7.1975. Den levde i det fuktiga skiktet under den lösa barken på en död, grov tall. Under samma bark fanns bl a histeriderna *Plegaderus sanatus* Truqui var. *gobanzi* Müll. och *Micromalus parallelopipedus* Hbst. samt *Cerylon impressum* Er., alla tre välkända Sandö-djur. *P. denticollis* är tidigare bara tagen i Upl.

Ptinella tenella Er. Den 3.12.1975 sållade jag svampig bark av gamla al- och ekstockar, som låg upplagda vid en såg i Sm, Nybro, Madesjö, varvid jag fick 1 ex. av denna art, som tidigare ej är tagen i Sm. Den 3.5.1977 tog jag flera ex. i Sm, Hornsö, vid sållning av torr, grov aspbark.

Hypocyptus discoideus Er. Sm, Kalmar, Vesslö, 28.9.1974. Arten togs bland förna och vassblad på en grusvall (se *Bradycellus harpalinus* ovan) och är ny för Sm. På samma biotop togs samtidigt bl a *Psammoecus bipunctatus* (se nedan). Den 18.4.1976 tog jag på lokalen 1 ex. *Reichenbachia juncorum* Leach. Denna art är helt nyligen funnen i Sm av Willy Kronblad (Lundberg in litt.).

Oxypoda vittata Märk. Öl, Halltorp, 17.10. 1976. Vid sållning av ett samhälle av *Lasius fuliginosus* vid basen av en ek fick jag flera exemplar *O. vittata*. Samtidigt togs ett stort antal *Zyras laticollis* Märk. och 1 ex. *Z. humeralis* Gr. Den 19.5.1977 tog jag 1 ex. *Euthia plicata* Gyll. i samma myrsamhälle. *O. vittata* är ej tidigare anmäld för Öl.

Bibloporus bicolor Denny tog jag i 1 ex. vid sållning av en rödmurken ekstubbe i Halltorp på Öland, 25.4.1977. Arten är ny för landskapet. I samma sållprov togs även *Plectophloeus nitidus* Frm. (7 ex.), *Euplectus brunneus* Grimm. (5 ex.) och *E. karsteni* Reich. (ca 10 ex.).

Bibloplectus spinosus Raffr. Den 23.6.1976 håvade jag flera ex. av denna art på sankängsvegetationen vid Paviken på Gotland. Arten är ny för landskapet. Vid samma tillfälle togs bl a *Pria dulcamarae* Scop. och *Psammoecus bipunctatus* F.

Throscus duvali Bonv. Denna art fann jag i 2 ex. 1974 i Sm, Kalmar, Vesslö, som ny för Sverige (Andersson 1974:182). I maj 1975 sållade jag på samma lokal lövförna i en ekbacke (Fig. 1), där jag misstänkte att arten ursprungligen hörde hemma. Misstanken besannades, då jag i sållprovet fick ca 20 ex. av arten. Flera samlare har funnit arten på liknande sätt, ofta i stort antal, under 1975, 1976 och 1977. Arten är mycket allmän inom ett ganska begränsat område på lokalen.

Den 29.8.1976 sållade jag lövförnan under en grov lind i Sm, Kalmar, Björnö på jakt efter *Calvia decemguttata* (se nedan), varvid jag fick 10 ex. av *Throscus duvali*. Denna den andra svenska lokalen ligger ca 1 mil norr om Vesslö, och båda lokalerna kännetecknas av ganska öppen mark med stora, gamla lövträd, främst ek.

Dryops nitidulus Heer är den *Dryops*-art, som har den mest begränsade utbredningen i Sverige (Sk, Hall, Öl, Gtl). Enligt Hansen (1938: 132) lär arten föredraga starkt rinnande vatten, men den 28.7.1976 tog jag 1 ex. vid kanten av en vattensamling i ett grustag i Träkumla på Gotland. Exemplaret blev synligt, genom att jag sköljde vatten över strandgruset. Biotopen i det aktuella fallet stämmer alltså inte alls med Hansens uppgift om levnadssättet.

Psammoecus bipunctatus F. Togs i Sm, Kalmar, Vesslö, 28.9.1974 i flera ex. av både mig och Tommy Slapokas; ny för landskapet. Arten levde på en grusvall mellan en utdikad åker och en damm (se *Bradycellus harpalinus* och *Hypocyptus discoideus* ovan). Ca två veckor tidigare fanns på *Phragmites* vid båda sidor om vallen *Anthocomus coccineus* Schall. i stor mängd, samt talrika *Pria dulcamarae* Scop., *Psylliodes affinis* Payk. och *Ps. dulcamarae* Koch. på besksöta, som växte i vassen.

Jag har återfunnit *Psammoecus bipunctatus* på denna lokal under 1975–1977 i lika stort antal. Vidare har jag tagit arten på Öl, Halltorp, 1.5.1976 samt på Gtl, Paviken, 23.6.1976. *P. bipunctatus* är ej tidigare anmäld från Öl, men den är tagen där tidigare av bl a Gösta Gillerfors (muntl.). Arten är tydligen på stark frammarsch åtminstone här i sydöstra Sverige.

Cryptophagus intermedius Bruce. Denna art lever under askbark i gångarna av *Leperisinus fraxini* Panz. och *L. orni* Fuchs. Den 25.9.1976 fann Ingvar Rydh och jag sammanlagt 10 ex. av *C. intermedius* under askbark tillsammans med både *L. fraxini* och *L. orni* i Bl, Öljehult vid Bräkne-ån. *C. intermedius* levde enstaka under barken av både smala grenar och en grövre stam med ca 10 cm diameter. Grenarna och stammen låg öppet vid en vägkant.

Tidigare under sommaren, den 24.7.1976, tog Gösta Gillerfors och jag ett 10-tal ex. i Fleringe på norra Gotland. Där hittade vi arten hos *L. orni* uteslutande i finare grenar på en asklåga i ett lundartat område med hassel som karaktärsträd. På hassel bankade jag vid samma tillfälle 1 ex. *Hylesinus oleiperda* F.

C. intermedius är ny för Bl, men på Gtl är den tidigare tagen hos *L. orni* i Lojsta-änget av Bengt Ehnström (muntl.). Ingvar Rydh har meddelat (muntl.), att han kvällshåvat 1 ex. i ett skogsbryn i Sm, Moheda, 7.7.1976. Arten lär nog finnas i större delen av syd-Sverige under liknande omständigheter som nämnts ovan.

Corticaria crenicollis Mnh. Sm, Hornsö, 5.11. 1976. Vid sållning av en murken björk fick jag 1 ex. av arten, som tidigare är tagen sydligast i Ög men är funnen i flera landskap upp till Nb och P. Lpm. Biotopen, i vilken jag tog mitt exemplar, stämmer helt överens med den vid tidigare gjorda fynd: murket, svampigt lövträ av bl a asp, ek och björk (Palm 1959:267). På samma björkstubbe tog jag i tickor ganska högt

Fig. 1. Lokalen för *Troscus duvali* vid Sm. Kalmar, Vesslö. Foto: förf. den 17.5.1977.
The locality of *Troscus duvali* at Sm. Kalmar, Vesslö.

upp på stammen flera exemplar av tenebrioniden *Hoplocephala haemorrhoidalis* F.

Atomaria södermani Sjöb. Sm, Nybro, Madesjö ka, 22.10.1975. Arten togs i 1 ex. vid sållning av murken ved i en ihålig, fälld, grov ek; ny för Sm.

Calvia decemguttata L. Sedan jag anmälde arten som ny för Sverige (Andersson 1974:182), har jag tagit ytterligare 2 ex. på samma lind i Sm, Hornsö i maj och augusti 1975. Den 29.8. 1976 bankade jag 2 ex. av arten på rotskott under en grov lind i Sm, Kalmar, Björnö. Den 4.9.1976 bankade jag ytterligare 5 ex. från samma lind, men nu även från de stora grenarna. Den 14.9.1976 tog jag åter 2 ex. på samma lind. Den nya lokalen ligger ca 3 mil sydost den första i Hornsö. Arten kan förmodligen fångas på lind här och var i dessa trakter. Några av de senast tagna djuren var nykläckta, och imago visar sig tydligen inte förrän på sensommaren och som övervintrad på våren, vilket skulle kunna förklara varför inga fler entomologer funnit det karaktäristiska djuret i så väl genomletade trakter. Björnö-området är rikt på lind, men jag fann arten på endast en enda.

Biologin för *C. decemguttata* är ännu höljd i dunkel, men förmodligen lever den av bladlöss bundna till bl a lind. Den är även funnen på al på kontinenten.

Under hösten 1976 har Gunnar Dahlgren (muntl.) sållat 1 ex. av *C. decemguttata* i Sm,

Kalmar, Hossmo. Al växte i närheten av fångstplatsen, däremot saknades lind.

Cis glabratus Mell. och *C. jacquemarti* Mell. Båda dessa arter tog jag i vardera 1 ex. i en ticka på en björklåga vid Tofta på Gotland den 25.6.1974. Arterna är båda nya för Gtl. *C. jacquemarti* har jag sedan tagit, oftast enstaka, i Sm, Hornsö och Ålem, i björktickor.

Cis lineatocribratus Mell. Vid sållning av tickor på en björkstubbe i Sm, Hornsö, 3.5.1977, tog jag 1 ex. av arten, som ej tidigare är rapporterad från Sm. I samma sållprov fanns även följande ciider: *Cis bidentatus* Ol. (1 ex.), *C. castaneus* Mell. (*fusciclavis* Nyh.) (2 ex.), *C. jacquemarti* Mell. (ca 15 ex.), *C. nitidus* F. (1 ex.), *Rhopalodontus perforatus* Gyll. (ca 30 ex.) och *Ennearthron cornutum* Gyll. (1 ex.). Vidare fanns tenebrioniderna *Bolitophagus reticulatus* L. och *Hoplocephala haemorrhoidalis* F. i mycket stort antal.

Cis micans F. Denna sällsynta art tog jag i 4 ex. den 19.4.1975 i Sm, Hornsö. Den levde i svampar på en liggande bokstock tillsammans med bl a *C. hispidus* Payk. och *Ennearthron affine* Gyll.

Ptinus sexpunctatus Panz. Denna vackra ptinid är känd från främst ek, men även från tall (Lundberg 1966:54). Den 5.8.1973 gjorde jag det överraskande fyndet av arten i en långfranska inköpt och tillverkad i Sm, Nybro! Ett annat fynd av intresse för artens biologi gjordes den 17.5.1975 av en elev till mig i Sm, Nybro, Bäckebo (alldeles söder om Hornsö-området). Där togs arten inomhus i ett fönster tillsammans med bl a *Attagenus punctatus* Scop. Dessa fynd av *P. sexpunctatus* pekar på ett synantropt levnadssätt hos arten, liknande flera andra arters inom samma familj. Den 30.8.1976 tog jag 1 ex. av arten under grov bark på ett döende fruktträd i Sm, Nybro, Hökasjön.

Hymenorus doublieri Muls. Arten är en av de klassiska arterna från Gotska Sandön, där den lever i gamla, murkna tallstockar. Den är funnen i samma biotop i Sdm samt i sågspånshögar i Sm, Hornsö-trakten. På den sistnämnda lokalen är den ganska vanlig under brädbitar på sågspånet. Under hösten 1975 tog jag flera exemplar, t o m långt in i oktober. Den är tidigare bara tagen inom ett begränsat område i två olika högar, som ligger ca 100 m från varandra. Den 2.5.1976 fann jag till min förvåning 1 ex. av *H. doublieri* i en gammal (ca 10 år) sågspånshög på en lokal 2 mil söder om den kända i Hornsö, på väg mellan Horsnö och Nybro. Exemplaret hade tydligen övervintrat som imago, vilket är mycket ovanligt bland alleculiderna. I augusti 1976 tog jag ytterligare 1 ex. på den nya lokalen.

Arten, som synbarligen har anpassat sig mycket väl till gamla sågspånshögar liksom *Drapetes biguttatus* Pill. (Lundberg 1976:16–17), finns troligen i flera gamla högar med barrträdsspån i sydöstra Småland. *H. doublieri* kan möjligen vara stadd i spridning efter sin anpassning till den konstgjorda biotop, som sågspånshögarna utgör.

Aphodius nemoralis Er. Sedan Willy Kronblad fann de första småländska exemplaren av denna art i älgspillning (Kronblad 1971:281), har jag i sydöstra Småland funnit arten i samma biotop bl a i Hornsö och Strömsrum.

Den 11.4.1976 sållade jag lövförna och mossa i det kända kärret öster om landsvägen i Halltorp på Öland. Då fick jag 1 ex. av *A. nemoralis,* som uppenbarligen inte levde i älgspillning. Arten är ny för Öl.

Oxyomus silvestris Scop. Denna sällsynta scarabaeid lär för det mesta hittas i olika sorts spillning av t.ex. ko, häst och särskilt får, men även i människoexkrementer (Landin 1957:98). Den 24.4.1976 sållade jag 1 ex. av *O. silvestris* i gräskompost i Sm, Nybro, Madesjö. Komposten var ganska tunn och låg på marken i en liten grandunge intill ett villaområde. Jag har senare sållat fram arten ur samma kompost i ytterligare 4 ex. under 1976, 2 ex. den 26.4 och 2 ex. den 24.10. Den 18.5.1976 tog jag 1 ex. flygande i varmt väder mot aftonen i en trädgård ca 50 m från ovan nämnda kompost. Den 9 och 11 maj 1977 sållade jag fram sammanlagt 7 ex. ur en annan gräskompost i närheten av den första, som nu inte gav något exemplar, då den förmodligen hade blivit för torr. Konsistensen bör vara fuktig, jäsande, nästan av typ färsk kospillning.

Det är möjligt att *Oxymus silvestris* går att hitta i gräskomposter i större delen av utbredningsområdet, och att arten kan visa sig allmännare än man hittills förmodat.

Lucanus cervus L. Under 1976 har flera ex. (minst 6 st) av ekoxen kläckts ur rotbenen på

en lönn-stubbe i Sm, Nybro, Kroksjö. I oktober 1976 fann jag en död hona inkrupen i en spricka i samma stubbe. Arten är tidigare ej känd från lönn.

Ekoxen var mycket allmän på samma lokal i mitten av 1950-talet, men den har under senare år blivit betydligt sällsyntare, trots att området ej har påverkats av människan i någon större utsträckning. För ca 20 år sedan kunde man se ett 20-tal hanar på en enda försommarkväll. I populationen saknades helt dvärgexemplar med förkrympta mandibler. En hane var markant kraftig, men eftersom jag inte samlade skalbaggar då, lät jag den återfå friheten efter att ha beundrat den. Jag har i min samling en hane som är 78 mm, men jag uppskattar denna som betydligt mindre än den jag släppte!

Judolia sexmaculata L. Denna långhorning utvecklas främst i barrträdsstubbar. Den 31.3.1976 fann jag i Sm, Nybro, Madesjö, en långbent cerambycidlarv i puppkammare under barken av en död, delvis barkfallen al. Jag misstänkte *J. sexmaculata,* men trädslaget stämde inte. Den 15.4.1976 kom imagon fram, och det var *J. sexmaculata,* som hade valt "fel" trädslag! Puppstadiet varade en mycket kort tid. En vecka innan imago visade sig, var djuret ännu larv. Den korta pupptiden lär vara typisk för åtminstone vissa lepturiner, t.ex. *Acmaeops* och *Cortodera* (Ehnström, muntl.).

Den 5.5.1977 kläckte jag ytterligare 1 ex. av *J. sexmaculata* från samma lokal, men nu tog jag larven i förnan utanför ett rotben av en grov granstubbe. Pupptiden var 7 dygn.

Exocentrus adspersus Muls. Denna i sydöstra Småland lokalt talrika långhorning kläckte jag i 1 ex. ur lindgrenar från Sm, Kalmar, Revsudden, i maj 1973. Området ligger ca 2 mil söder om Strömsrum. Tidigare är arten endast kläckt ur ek i Sverige (Palm 1959:333).

Sista veckan i maj 1976 kläckte jag ur lindgrenar tagna i april 1976 från Sm, Ålem, ett stort antal *Exocentrus adspersus* tillsammans med lindarten *E. lusitanus* L. Fördelningen av de båda arterna som kläcktes ur lindgrenarna är intressant: 85 % (40 ex.) av djuren var *E. adspersus,* medan resten (7 ex.) var *E. lusitanus.* En kollega, Tommy Slapokas, som samtidigt tog hem lindmaterial från samma lokal, fick liknande fördelning mellan arterna. Antalet kläckta djur var dock betydligt mindre. Däremot

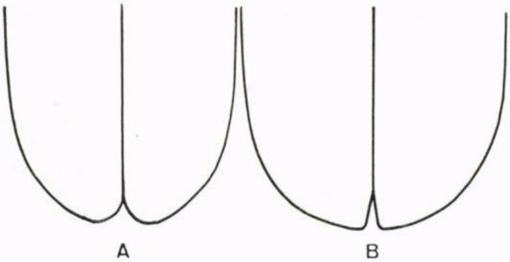

Fig. 2. Täckvingespetsen hos *Exocentrus lusitanus* (A) och *E. adspersus* (B), (Orig.).

The elytra tips of *Exocentrus lusitanus* (A) and *E. adspersus* (B).

kläckte han ett 20-tal ex. *Chlorophorus herbsti* Brahm ur samma material. Stig Lundberg har senare meddelat (in litt.), att han kläckt *E. adspersus* ur hassel från Sm, Strömsrum. I den nordiska bestämningslitteraturen över cerambycider finns ej *Exocentrus adspersus* med, bortsett från Landin (1971:386), där endast storleksskillnaden mellan de båda arterna anges. *E. adspersus* (5–8 mm) har dock tydliga längsrader av borstknippen av täckvingarna av samma typ som grundbehåringen, vilket saknas hos *E. lusitanus* (4–6 mm). Vidare har jag funnit ytterligare en skillnad, som i mitt material är konstant, nämligen utseendet av täckvingespetsen. Hos *E. lusitanus* är spetsen jämnt avrundad (Fig 2 A), medan den hos *E. adspersus* är tydligt vinkelformad (Fig 2 B).

Longitarsus lycopi Foud. Denna art tog jag i 1 ex. som ny för Sm den 25.8.1975 i Nybro, Madesjö. Arten håvades i hög vegetation av bl a lupiner och *Matricaria* på en ruderatplats invid en *Sphagnum*-mosse.

Bruchidius fasciatus Oliv. Den 12.6.1976 bankade jag ett stort antal *B. fasciatus* från blommande rönn och oxel i Sm, Kalmar, Drag (Revsudden). Artens värdväxt *Sarothamnus* växte förvildad vid en vägkant i närheten och arten togs även på denna. *B. fasciatus* är tidigare känd från Sk, Bl och Hall, men kan nog hittas i andra landskap i södra Sverige i anslutning till odlad eller förvildad *Sarothamnus.*

Apion rubens Steph. Arten har jag håvat i flera exemplar på *Rumex* på en ruderatplats

i Sm, Nybro, Madesjö, 11. och 28.8.1975. Arten är ny för Sm.

Anthonomus rufus Gyll. På jakt efter bl a *Osphya bipunctata* F., som flera gånger är tagen på samma lokal, bankade jag ett stort bestånd av blommande slånbuskar i Sm, Hornsö, den 21.5.1976. Någon *Osphya* fick jag inte, men däremot den sällsynta *A. rufus* i 1 ex. Arten är tidigare tagen i ett fåtal landskap i södra Sverige (Sk, Bl och Öl). Tillsammans med *A. rufus* tog jag bl a 1 ex. *Meligethes denticulatus* Heer (*hebes* Er.).

Ceuthorrhynchus pollinarius Forst. Denna stora *Ceuthorrhynchus*-art har jag håvat på nässlor i Sm, Nybro, Madesjö ka, vid några tillfällen, första gången den 24.5.1973, då jag tog 2 ex. Jag har även tagit den på nässlor i Sm, Strömsrum, den 12.9.1976. Arten är ej tidigare anmäld för Sm.

Nanophyes circumscriptus Aubé. Den 31.8. 1975 håvade jag 1 ex. *N. circumscriptus* i Sm, Strömsrum. Biotopen utgjordes av en liten, igenväxande mosse nära stranden av Kalmarsund. Vilken värdväxten var, kunde jag inte avgöra, men i närheten växte bl a *Lythrum*, på vilken åtskilliga exemplar av den vanliga *N. marmoratus* Gze. fanns. Tillsammans med *N. circumscriptus* förekom en mängd *Aphtona lutescens* Gyll.

N. circumscriptus är tidigare endast funnen i Norrköpings-trakten av Wängsjö, och Strömsrum är alltså den andra svenska lokalen.

Behjälpliga med bestämningar och kontroller har varit R. Baranowski, C. H. Lindroth och S. Lundberg. Övriga uppgiftslämnare har varit G. Dahlgren, B. Ehnström, G. Gillerfors, I. Rydh och T. Slapokas. Till dessa framför jag härmed ett stort tack.

Litteratur

Andersson, B. 1974. Notiser om svenska skalbaggar. – Ent. Tidskr. 95:181–183.

Hansen, V. 1938. Biller X. Blödvinger, klannere m.m. – Danm. Fauna. 44, Köpenhamn.

Kronblad, W. 1971. *Aphodius*-arter i älgspillning. – Ent. Tidskr. 92:281–282.

Landin, B-O. 1957. Svensk Insektfauna 46. Lamellicornia. – Stockholm Ent. För.

– 1971. Fältfauna, Insekter 2:2. – Stockholm (Natur och Kultur).

Lindroth, C. H. 1961. Svensk Insektfauna 35. Sandjägare och jordlöpare. – Stockholm Ent. För.

Lundberg, S. 1966. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 9. – Ent. Tidskr. 87:50–55.

– 1976. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 16. – Ent. Tidskr. 97:15–20.

Palm, T. 1959. Die Holz- und Rinden-Käfer der süd- und mittelschwedischen Laubbäume. – Op. Ent. Supplement XVI, Lund.